

Thai IP Corner

Newsletter

เครือข่ายผู้ใช้ประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา

ปีที่ 2 ฉบับที่ 3

กันยายน - ธันวาคม 2549

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

หน่วยสร้างสำห้กและพัฒนาประโยชน์จากเอกสารสิทธิบัตรเพื่อการวิจัยและพัฒนา (สสวพ)

สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2942-8629 ต่อ 908, 626 โทรสาร 0-2942-8629 ต่อ 309

www.toryod.com และเว็บไซต์ "เวทีความรู้"

ทรัพย์สินทางปัญญากับการบูรณาการระบบวิจัยและพัฒนา ตอนที่ 1

ในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) โดยตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และได้มีแนวความคิดที่จะบูรณาการระบบวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยเพื่อกำหนดทิศทาง การวิจัยและพัฒนา ซึ่งยุทธศาสตร์ในการวิจัยและพัฒนาที่มีเป้าหมายอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับ ทิศทางของตลาดโลก จะส่งผลดีต่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย เนื่องจาก ผลงานวิจัยและพัฒนานั้น สามารถนำไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของ ตลาดได้ รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาทั้งในประเทศไทยหรือการร่วมวิจัยและพัฒนา กับสถาบันวิจัยในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศแบบก้าวกระโดด โดยมุ่งเน้นการสร้างควมได้เปรียบใน การแข่งขัน (competitive advantage) โดยอาศัยความรู้ และความรู้ที่สำคัญที่สุดคือความรู้ด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะนำไปเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต (productivity) และสร้างนวัตกรรม (innovation) ในขั้นตอนการผลิตและผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการให้บริการต่าง ๆ

ทรัพย์สินทางปัญญาได้กลายเป็นประเด็นสำคัญเมื่อมีการกล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของ ประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการเจรจาการค้าระหว่างประเทศดังเช่นที่ปรากฏในการเจรจาการค้า เสรีระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ประเด็นเรื่องของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งได้มีการ ถกกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร โดยสิทธิบัตรถือว่าเป็น ทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรม และเป็นดัชนีประเภผลผลิตด้านทรัพย์สินทาง ปัญญาที่สำคัญตัวหนึ่งในการวัดผลผลิตที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา ที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการประดิษฐ์ คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมทั้งมีส่วนช่วยให้เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาและต่อยอดอย่างเป็นระบบ มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนทางเทคโนโลยีจากประเทศ ในระยะยาว

ดร.กริชพกา บุญเฟื่อง

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

krithpaka@nstda.or.th

0-2564-7000 ต่อ 1317

ผลลัพธ์จากวิจัยได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา

เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาไม่ว่าจะเป็นในด้านสังคมศาสตร์หรือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์จากการวิจัยและพัฒนานั้น คือ ทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (intangible property) อันเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ลิขสิทธิ์ (Copyright)
2. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) สามารถแบ่งได้เป็น สิทธิบัตร (Patent), เครื่องหมายการค้า (Trademark), แผนผังภูมิวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated Circuit / Utility Model), ความลับทางการค้า (Trade Secret) และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) เป็นต้น

ดังนั้นผลงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นสรุปรายงานการศึกษาต่าง ๆ บทความหรือบทวิเคราะห์จะได้รับการคุ้มครองในฐานะเป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรม ส่วนผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะก่อให้เกิดงานทรัพย์สินทางปัญญาประเภททรัพย์สินทางอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร เมื่อผลงานเหล่านั้นถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเด็นปัญหาต่อมาคือผู้ใดเป็นเจ้าของในผลงานวิจัยและพัฒนา ในบทความนี้จะวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ในปัจจุบันของความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานวิจัย โดยส่วนแรกจะกล่าวถึงหลักกฎหมายและในส่วนต่อไปจะเป็นบทวิเคราะห์ถึงหลักเกณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เป็นผู้ให้ทุนในการวิจัยและพัฒนา

ใครเป็นเจ้าของในผลงานวิจัยและพัฒนา

1. กรณีสร้างสรรค์ผลงานขึ้นเอง

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดหลักการไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 8 ว่า “ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขนี้...” ใครเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาผู้นั้นย่อมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้นถือว่าเป็นหลักสากลของกฎหมายลิขสิทธิ์ในทุกประเทศ ส่วนกรณีที่เป็นกรสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน เช่น การเขียนบทความร่วมกัน หรือการทำรายงานการศึกษาร่วมกัน เช่น ทำเป็นที่วิจัยต่าง ๆ ในกรณีที่งานที่สร้างสรรค์เกิดจากความร่วมมือของบุคคลมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไปนั้น ลิขสิทธิ์นั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ร่วม ถึงแม้ในมาตรา 8 จะไม่ได้กล่าวถึงการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์โดยการเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วมไว้ แต่ในมาตรา 19 วรรคสองและวรรคสามได้กำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ร่วมไว้ (มาตรา 19 วรรคสองและสามบัญญัติว่า “ในกรณีมีผู้สร้างสรรค์ร่วม ลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวให้มีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ร่วม และมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลาห้าสิบปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ร่วมคนสุดท้ายถึงแก่ความตาย ถ้าผู้สร้างสรรค์หรือผู้สร้างสรรค์ทุกคนถึงแก่ความตายก่อนที่ได้มีการโฆษณาในงานนั้น ให้ลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีอายุห้าสิบปีนับแต่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก”) ดังนั้นย่อมตีความได้โดยปริยายว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ได้ยอมรับการเป็นผู้สร้างสรรค์ร่วม¹

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ได้กำหนดในมาตรา 10 วรรคแรกว่า “ผู้ประดิษฐ์เป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร และมีสิทธิที่จะได้รับการระบุชื่อว่าเป็นผู้ประดิษฐ์” ดังนั้นผู้ใดเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานขึ้นมา ผู้นั้นมีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร ส่วนในกรณีร่วมกันประดิษฐ์ ถือได้ว่าเป็นผู้ประดิษฐ์ร่วม (joint inventor) ในมาตรา 15 ได้กำหนดให้บุคคลหลายคนทำการประดิษฐ์ร่วมกันมีสิทธิขอรับสิทธิบัตรร่วมกัน ดังนั้นผู้ประดิษฐ์ร่วมสามารถขอรับสิทธิบัตรร่วมกันและมีฐานะเป็นเจ้าของสิทธิบัตรเมื่อคำขอรับสิทธิบัตรนั้นได้รับสิทธิบัตรแล้ว คำขอนั้นจะต้องผ่านกระบวนการและขั้นตอนการตรวจสอบต่าง ๆ ที่กฎหมายได้กำหนดไว้

2. กรณีสร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 9 ได้กำหนดไว้ว่า “งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธินำงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างงานนั้น” ดังนั้นในกรณีที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นลูกจ้างนายจ้าง แล้วลูกจ้างได้สร้างสรรค์งานขึ้นกฎหมายกำหนดให้ผลงานนั้นเป็นลิขสิทธิ์ของลูกจ้าง แต่นายจ้างมีสิทธินำมาใช้ประโยชน์ได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายได้เปิดโอกาสให้มีการตกลงเป็นหนังสือเพื่อให้สิทธิความเป็นเจ้าของตกไปอยู่แก่นายจ้างได้ ซึ่งโดยทั่วไปในสัญญาจ้างงานจะมีข้อหนึ่งระบุไว้ว่าผลงานอันมีทรัพย์สินทางปัญญาของลูกจ้างหรือพนักงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะเป็นพนักงานหรือลูกจ้างหรือว่าให้ข้อมูลหรืออุปกรณ์เครื่องมือของนายจ้าง ให้นายจ้างเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ถ้ามีข้อตกลงอย่างนี้นายจ้างจะถือว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญานั้น

กรณีของสิทธิบัตร พระราชบัญญัติสิทธิบัตร มาตรา 11 วรรคแรกได้กำหนดว่า “สิทธิขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ซึ่งลูกจ้างได้ประดิษฐ์ขึ้น โดยการทำงานตามสัญญาจ้างหรือโดยสัญญาจ้างที่มีวัตถุประสงค์ให้ทำการประดิษฐ์ย่อมตกได้แก่นายจ้าง เว้นแต่สัญญาจ้างจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น” นอกจากนี้ในวรรคสอง ได้บัญญัติว่า “ความในวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ลูกจ้างที่ทำการประดิษฐ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยการใช้วิธีการสถิติหรือรายงานซึ่งลูกจ้างสามารถใช้หรือล่วงรู้ได้เพราะการเป็นลูกจ้างตามสัญญาจ้างนั้น แม้ว่าสัญญาจ้างจะมีได้เกี่ยวข้องกับ การประดิษฐ์” ดังนั้นในกรณีที่มิได้สัญญาจ้างเกี่ยวข้องกับ การประดิษฐ์หรือกรณีที่สัญญาจ้างไม่ได้ระบุถึงการประดิษฐ์ไว้ แต่ถ้าลูกจ้างได้ใช้ข้อมูลต่าง ๆ ของนายจ้าง แล้วไปทำการประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา สิ่งนั้นถือได้ว่าเป็นสิทธิของนายจ้าง แต่อย่างไรก็ตามคู่สัญญาสามารถตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ นอกจากนี้ลูกจ้างยังมีสิทธิได้รับบำเหน็จพิเศษจากการประดิษฐ์นั้นด้วยตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 12

3. กรณีสร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างผู้อื่น

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 10 ได้กำหนดว่า “งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น” ดังนั้นในกรณีที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างตามกฎหมายได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้ว่าจ้าง ถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปที่โดยปกติแล้วลิขสิทธิ์จะตกเป็นของผู้สร้างสรรค์งานนั้น แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายยังได้เปิดช่องทางให้คู่สัญญาสามารถตกลงเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ตกลงให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้รับจ้าง เป็นต้น

กรณีของสิทธิบัตรความเป็นเจ้าของสิทธิบัตรนั้นหลักการเป็นไปตามมาตรา 11 ที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น เนื่องจากมาตรา 11 นี้บังคับใช้ทั้งในกรณีจ้างแรงงานและจ้างทำของดังนั้นในกรณีรับจ้างทำงานนี้สิทธิบัตรเป็นของผู้ว่าจ้างเว้นแต่จะได้อำนาจเป็นอย่างอื่น

อินโนเวชัน เอส เอ็ม อี

InnovationSME

Innovation Commercialization Promotion Network
เครือข่ายส่งเสริมการนำนวัตกรรมไปใช้ในเชิงพาณิชย์

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม (สสว.)

แนะนำเว็บไซต์ใหม่สำหรับผู้ประกอบการ SMEs ทุกท่าน

www.innovationSME.com

www.innovationSME.com

จดหมายข่าวด้วยเอส เอ็ม อี

วารสารต่อยอด เอส เอ็ม อี สำหรับผู้ประกอบการทุกท่าน
ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ www.innovationSME.com/sme5.html

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม (สสว.) โดยความร่วมมือกับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ สสว. ๒๕๖๖

4. กรณีสร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งในการควบคุมของหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่น

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 14 กำหนดไว้ว่า “กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร” ในกรณีนี้ไม่ว่าผลงานนั้นจะเกิดขึ้นมาจากการจ้างแรงงานหรือจ้างทำของหรือตามคำสั่งต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่น งานนั้นถือว่าเป็นลิขสิทธิ์ของหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่นนั้น แต่กฎหมายกำหนดไว้ว่าสามารถตกลงเป็นอย่างอื่นได้เช่นเดียวกัน

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร มาตรา 13 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการประดิษฐ์ของข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ให้ถือว่าข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิเช่นเดียวกับลูกจ้างตามความในมาตรา 12 เว้นแต่ระเบียบของทางราชการ หรือองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจนั้น จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น” เนื่องจากข้าราชการหรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ตัวเองสังกัดอยู่แล้ว ดังนั้นการประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นของหน่วยงานที่สังกัดอยู่ โดยสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจึงเป็นของหน่วยงานนั้น แต่อย่างไรก็ตามข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ มีสิทธิได้รับบำเหน็จพิเศษเช่นเดียวกับลูกจ้าง เว้นแต่ระเบียบของทางราชการหรือหน่วยงานนั้นจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งในกรณีขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละหน่วยงานว่าจะส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นของข้าราชการหรือพนักงานมากน้อยเพียงใด

ประเด็นความเป็นเจ้าของงานทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับเงินทุนจากภาครัฐ

กรณีที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากตัวเองเป็นผู้คิดค้นด้วยทุนของตนเอง หรือคิดค้นด้วยสัญญาจ้างแรงงานและสัญญาจ้างทำของ หรือทำงานในตำแหน่งหน่วยงานราชการหรือองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ที่นายจ้างหรือหน่วยงานเป็นผู้ลงทุนหรือมีเม็ดเงินให้ในการวิจัยและพัฒนา แต่ประเด็นปัญหาที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นกรณีที่ได้รับเงินสนับสนุนในการวิจัยและพัฒนาจากภาครัฐ

ในกรณีที่ได้รับทุนในการวิจัยและพัฒนาจะมีประเด็นปัญหาเรื่องความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา (IP ownership) ในผลงานที่วิจัยและพัฒนานั้น เพราะความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะเป็นการจดทะเบียนและการนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรืออุตสาหกรรม รวมทั้งการต่อยอดเทคโนโลยีนั้น จากการศึกษาพบว่าความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานวิจัยที่เป็นผลจากการได้รับเงินทุนจากภาครัฐยังมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของแต่ละหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย ดังสรุปได้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาอย่างยิ่ง โดยในปี พ.ศ.2499 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติฉบับแรก ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2502 แทนพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2499 พร้อมทั้งจัดระบบงานและองค์ประกอบของสภาวิจัยแห่งชาติใหม่โดยให้มี **“สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ”** ปฏิบัติงานให้กับสภาวิจัยแห่งชาติและเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2502 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางเกี่ยวกับการวิจัยของประเทศ ในปี พ.ศ.2515 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 315 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 แก้ไขพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยมีการเปลี่ยนชื่อ **“สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ”**

เป็น "สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ" ซึ่งหน้าที่ของ วช. นั้นประกอบไปด้วย การให้คำต่อรัฐบาลในประเด็นวิทยาการทุกด้าน รวมทั้งด้านสังคมและกฎหมาย การรายงานสถานการณ์ภาพการวิจัยของประเทศเพื่อปรับกระบวนการที่คืบตามพลวัตของโลก การจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของประเทศ การส่งเสริมความร่วมมือการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ การส่งเสริมและเกื้อกูลการถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีให้งานวิจัยสู่ภาคสังคม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ตลอดจนการให้บริการทางวิชาการการวิจัยและเป็นศูนย์สารสนเทศการวิจัย?

นโยบายความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานวิจัยที่ได้รับทุนจากทาง วช. นั้นจะปรากฏอยู่ในสัญญาให้ทุนโดยมีการระบุให้ทรัพย์สินในผลงานวิจัยนั้นเป็นของทาง วช. เว้นแต่ว่าจะมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ในสัญญาให้ทุนอุดหนุนการวิจัย (แบบ วช. สญ.1) ข้อ 11 กำหนดว่า "ทรัพย์สินทางปัญญาในผลการวิจัยให้เป็นของผู้ให้ทุนแต่ผู้เดียว เว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีการตกลงกันเป็นอย่างอื่นก่อนการลงนามสัญญาในส่วนการจัดสรรประโยชน์และการรักษาสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นไปตามระเบียบของผู้ให้ทุนที่จะประกาศใช้บังคับต่อไป" เมื่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานวิจัยเป็นของ วช. แล้วสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจึงเป็นของทาง วช. ด้วยซึ่งในแบบสัญญาให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ข้อ 12 กำหนดว่า "สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรหรือเอกสารแสดงสิทธิใดๆ เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นผลมาจากการวิจัยตามสัญญานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของผู้ให้ทุนที่จะประกาศใช้บังคับต่อไป"

ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติว่าด้วยเงินรายได้จากทรัพย์สินทางปัญญาของผลงานการวิจัยและผลงานการประดิษฐ์ พ.ศ. 2547 ให้นิยามคำว่า "ทรัพย์สินทางปัญญา" หมายความว่า ผลงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ของมนุษย์ ซึ่งได้รับหรืออาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนเงินรายได้นั้น หมายความว่า "เงินที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้รับจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาของผลงานการวิจัยและผลงานการประดิษฐ์ไปจัดหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์"

นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติที่มีหน้าที่ต่างๆ ที่ระบุไว้ในข้อ 4 (1) คือ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและอัตราการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทน ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย การประดิษฐ์ และการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและการประดิษฐ์คิดค้น โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง และ ข้อ 7 กำหนดว่า เงินรายได้จะนำไปจ่ายหรือก่อนนี้ผูกพันได้เฉพาะเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและการประดิษฐ์คิดค้น โดยถือปฏิบัติเช่นเดียวกับเงินงบประมาณรายจ่าย การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย การประดิษฐ์ และการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและการประดิษฐ์คิดค้น ให้จ่ายได้เฉพาะกรณี ที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้รับประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากผลงานนั้น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หรือ The Thailand Research Fund (TRF) จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2535 เพื่อสนับสนุนการวิจัย เผยแพร่ผลงานวิจัย และนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศไทยในทุกด้าน เมื่อ พ.ศ. 2535 สมัยรัฐบาล ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน ที่เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา เพื่อรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกยุคไร้พรมแดนกำลังประสบปัญหาที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้น ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้นำความรู้ด้านต่าง ๆ จากนานาอารยประเทศเป็น ฐานในการวางระบบของสังคม แต่ได้ละเลยภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพชนทำให้เกิดปัญหาเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นจำเป็นที่ประเทศไทยต้องอาศัย องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศ โดย สกว. จะสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้โดยการวิจัยและ

พัฒนาเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาของประเทศไทยด้วยตนเอง³

โดยหลักการแล้วผลงานวิจัยและพัฒนาที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจาก สกว. นั้น จะมีข้อตกลงให้ สกว. เป็นผู้จดทะเบียนสิทธิบัตรและเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการจดทะเบียนและค่ารักษาสิทธิบัตรทั้งหมด โดยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของร่วมกันระหว่างผู้ให้ทุนและผู้รับทุน ผู้ประดิษฐ์ที่ยื่นขอรับสิทธิบัตรตามกฎหมายจะต้องทำการโอนสิทธิในการขอรับให้แก่ สกว. เพื่อที่ สกว. จะได้อำนาจในการจดทะเบียนสิทธิบัตรนั้น นอกจากนี้กรณีที่ได้รับสิทธิบัตรแล้ว สกว. ในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิบัตรจะมีหน้าที่การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา และถ้ามีรายได้เกิดขึ้นจะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับผู้ประดิษฐ์ ผู้ออกค่าใช้จ่าย ผู้ดำเนินการ และผู้ขอจดสิทธิบัตร ความเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นของผู้ให้ทุน คือ สกว. หรือผู้ร่วมลงทุนส่วนหนึ่ง และเป็นของผู้รับทุน ซึ่งประกอบด้วยสถาบันต้นสังกัดของนักวิจัย และคณะนักวิจัยอีกส่วนหนึ่ง สิทธิในการบริหารจัดการหรือทำนิติกรรม เป็นของ สกว. นอกจากนี้จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น ส่วนการแบ่งผลประโยชน์ เป็นไปตามเกณฑ์ที่ สกว. กำหนดไว้ หรือตามแต่จะตกลงเป็นอย่างอื่น ดังนั้นถือได้ว่า สกว. จะเป็นเจ้าของสิทธิบัตรนั้นและมีอำนาจในการบริหารจัดการ โดยถ้ามีผลประโยชน์เกิดขึ้นจะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา ออกแบบ ประดิษฐ์ หรือสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งผลงานเหล่านั้นถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา สวทช. ได้มีข้อบังคับคณะกรรมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติว่าด้วยการจดทะเบียนและสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา พ.ศ.2543 ได้กำหนดให้ผู้สร้างผลงานเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอันผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติตามสัญญาเงินทุนหรือบันทึกข้อตกลงการร่วมวิจัยและพัฒนา กับ สวทช. โดย สวทช. จะมีคณะกรรมการคัดเลือกผลงานเพื่อนำมาจดทะเบียนสิทธิบัตร ถ้าคณะกรรมการฯ ได้คัดเลือกผลงานใด ให้ผู้สร้างผลงานโอนสิทธิการขอรับสิทธิบัตรนั้นให้กับ สวทช. ถือสิทธิร่วมกับผู้สร้างสรรค์ผลงานและหน่วยงานอื่นถ้ามี โดยให้เป็นผู้ทรงสิทธิบัตรร่วมกัน ส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขอรับการคุ้มครองและปกป้องสิทธิให้ตกลงกันเป็นกรณี ๆ นอกจากนี้ถ้ามีผลประโยชน์เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญานั้น จะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้โดยผลประโยชน์หลังจากที่ได้หักค่าใช้จ่ายแล้วให้แก่ผู้สร้างผลงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 แต่ไม่เกินร้อยละ 80 ในกรณีมีผู้สร้างผลงานหลายคนให้จัดสรรผลประโยชน์ตามสัดส่วนหรือหน้าที่ตามความรับผิดชอบ

ดังนั้นเห็นได้ว่าแต่ละหน่วยงานที่ให้ทุนจะเป็นผู้กำหนดนโยบายเรื่องความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ขึ้นตอนและวิธีการในการจดทะเบียน ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินทางปัญญานั้น โดยจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแผนนโยบายและวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน เนื่องจากเนื้อที่ของการลงบทความมีพื้นที่ที่จำกัด ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ในรายละเอียด รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในตอนที่ 2 ต่อไปค่ะ.....@@@

เอกสารอ้างอิง

1. ศ.ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, สำนักพิมพ์นิติธรรม (2539) หน้า 51.
2. <http://www.nrct.net>
3. <http://www.trf.or.th/about/>